

Мороз Світлана Анатоліївна

Національний університет цивільного захисту України (м. Харків)

науковий співробітник Навчально-науково-виробничого центру

(095)507-14-35

РОЛЬ ДЕРЖАВИ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЇЇ ЯКОСТІ

За дослідженнями експертів збільшення кількості іноземних студентів в освітньому середовищі країни, не лише позитивно впливає на якість вищої освіти, перш за все за рахунок залучення до навчального процесу високо мотивованих та підготовлених абітурієнтів, а і сприяє підвищенню динаміки економічного розвитку. Крім того, збільшення частки іноземних студентів в університетському середовищі може бути розглянуто, у тому числі й на рівні джерела розвитку толерантності студентів та їх здатності до взаємодії у межах мультикультурного суспільства. Досвід спілкування з представниками інших культур та релігійно-світоглядних концепцій дозволяє студентам, з одного боку, отримати досвід міжкультурної комунікації під час виконання спільних навчальних завдань та проектів, що само по собі є неабиякою конкурентною перевагою на міжнародному ринку праці, а з іншого – встановити професійні зв'язки на міжнародному рівні. Залишаючи поза увагою порівняно абстрактні переваги університету та його студентів від залучення іноземних абітурієнтів до вітчизняної системи вищої освіти, звернемо уваги на деякі факти.

По-перше, серед університетів які є лідерами за рівнем інтернаціоналізації власного освітнього середовища лише незначна частка ВНЗ позиціонує у межах World University Rankings 2016-2017 з високими значенням підсумкових показників (таблиця 1).

Таблиця 1 – Співвідношення показників рівня інтернаціоналізації університетів з показниками підсумкового рейтингу [4]

п/н	Назва університету	Показник у межах підсумкової оцінки World University Rankings 2016-2017	
		Частка іноземних студентів	Місце університету
1	American University of Sharjah (United Arab Emirates)	84%	601-800
2	Central European University (Hungary)	77%	301-350
3	London School of Economics and Political Science (United Kingdom)	70%	25
4	Royal College of Surgeons in Ireland (Ireland)	62%	201-250
5	University of Luxembourg (Luxembourg)	55%	178

Приймаючи до уваги зміст таблиці 1 можемо сформулювати такі попередні висновки:

– рівень позиціонування ВНЗ у межах World University Rankings 2016-2017 визначається у тому числі й рівнем інтернаціоналізації університетського освітнього середовища (університети які мають високу частку іноземних студентів та викладачів, як правило, демонструють високий рівень підсумкової оцінки. Ця теза має певні суперечності, адже ми не маємо можливості з'ясувати, який саме з факторів визначає (обумовлює) виникнення іншого. Наприклад, частка іноземних студентів та викладачів може бути розглянута як на рівні результату успішного функціонування університету, так і на рівні джерела його конкурентних переваг. Незалежно від точки зору, фактом залишається залежність між відповідними феноменами);

– запропонована фахівцями The Times методика розрахунку частки іноземних студентів та викладачів в освітньому просторі конкретного університету не дозволяє визначити їх якість, що безумовно впливає на результати оцінювання. Цілком очевидно, що залучення до університету абітурієнтів та викладачів з країн які мають низький рівень людського розвитку, наприклад з Центральноафриканської республіки або Еритреї (індекс людського розвитку на рівні 0,350 та 0,391 відповідно), не може бути порівняно за своїм потенціалом для підвищення конкурентоспроможності ВНЗ, з залученням абітурієнтів та викладачів з країн які мають дуже високий рівень людського розвитку, наприклад з Норвегії або Австралії (індекс людського розвитку на рівні 0,944 та 0,935 відповідно). Іншими словами, коли ми досліджуємо рівень інтернаціоналізації освітнього середовища конкретного ВНЗ, ми повинні приймати до уваги той контингент осіб які власне й визначають частку іноземних студентів;

– переважна більшість ВНЗ які демонструють високий рівень інтернаціоналізації свого освітнього середовища (9 з 10, таблиця 2) розташовані в Європі. Цей факт переконливо свідчить про можливість розгляду європейської моделі організації міжнародної діяльності в університеті (практика залучення іноземних студентів та викладачів до організаційної структури ВНЗ) на рівні еталонної. Вивчення досвіду найбільш успішних європейських університетів щодо реалізації потенціалів міжнародного співробітництва, у тому числі і практики залучення ними іноземних абітурієнтів та викладачів, не лише може, а і повинно розглядатись на рівні одного з перспективних напрямів у межах науково-теоретичного забезпечення процесів підвищення рівня інтернаціоналізації, як безпосередньо освітнього середовища вітчизняних університетів, так і системи вищої освіти в цілому.

По-друге, ідентифікація показників часток іноземних студентів та викладачів у межах освітнього середовища окремих ВНЗ у якості індикатору рівня інтернаціоналізації системи вищої освіти відповідної країни не завжди є вірним, адже екстраполяція окремих характеристик одного з елементів на систему в цілому не завжди є вірним кроком. Крім того,

слід розуміти, що збільшення частки іноземних студентів та викладачів в освітній системі ВНЗ не завжди є кроком до підвищення якості вищої освіти, як на рівні окремого університету, так і в контексті системи вищої освіти. Розвиток процесів інтернаціоналізації вищої освіти у межах її системи містить загрозу втрати вітчизняними ВНЗ тих потенціалів подальшого розвитку, які містяться в національних традиціях організації освітньої діяльності.

По-третє, рівень інтернаціоналізації вищої освіти (частка іноземних студентів в освітньому середовищі окремої країни) впливає, як безпосередньо на якість системи її вищої освіти, так і на ефективність функціонування економічної підсистеми суспільства. Останнє зауваження може бути пояснено через факт зв'язку показників частки іноземних студентів з результатами соціально-економічного розвитку країни. Наприклад, вища освіта у США, у своєму грошовому обчисленні, є п'ятою за рівнем позиціонування статтею експорту американської економіки. В економіці Австралії сфера освіти займає третє місце за обсягами формування бюджетних надходжень [1]. За результатами досліджень британських вчених, проведених у межах проекту «Вплив університетів на економіку Великобританії», іноземні студенти, без врахування витрат на навчання, здійснили у 2014 році внесок у розвиток економіки Великобританії, у вигляді оплати товарів та послуг, на суму понад 4,91 млрд фунтів стерлінгів. Через дію механізму так званого мультиефекту, ця сума обумовила також зростання виробництва у інших галузях економіки на суму майже у півтори рази перевищуючи базову [3].

Приймаючи до уваги вище наведене, можемо сформулювати такі підсумкові висновки.

1. Європейська модель організації навчання іноземців у ВНЗ передбачає активну дію адміністрації університету щодо популяризації власного потенціалу у межах інституціонального простору інших країн. Наприклад, Талліннський технічний університет під час проведення профорієнтаційної роботи не обмежується презентацією власних можливостей серед учнівської молоді Естонії та інших прибалтійських країн, а активно пропонує свої послуги абітурієнтам з України, Росії, Білорусі, Польщі та Фінляндії. Наприклад у 2017 році, фахівці університету організували та провели так звані івенти у Києві, Москві та Санкт-Петербурзі. Організація та проведення таких заходів потребує відповідного фінансування, але фінансова віддача від збільшення частки студентів-іноземців в освітньому просторі університету значно перевищує витрати на організацію презентаційних заходів. За інформацією World University Rankings 2016-2017 частка іноземних студентів в університеті дорівнює 6%, що майже у два рази перевищує середній показник для українських ВНЗ. Отже, формування на рівні університету (групи університетів) підрозділу із завданнями професійної популяризації ВНЗ (групи ВНЗ) серед

іноземних абітурієнтів, може бути розглянута не лише як бажаний напрям у вдосконаленні структури університету, а і як необхідний крок для підвищення фінансової незалежності університету. Наприклад, Харківський національний університет радіоелектроніки 40% свого бюджету формує за рахунок коштів отриманих від іноземців-контрактників [2, с. 21]. Роль держави полягає у наданні університетам організаційної та інформаційної підтримки, у тому числі і використовуючи потенціали дипломатичних та інших міжнародних представництв України за кордоном. Іншими словами, дипломатичні та консульські місії України за кордоном повинні стати базою для популяризації потенціалів вищої освіти України на території відповідних країн.

2. Система вищої освіти України має суттєвий потенціал для збільшення частки іноземних студентів, адже може запропонувати конкурентну освіту, принаймні на рівні якості вищої освіти східноєвропейських країн, за відносно невеликі витрати. Разом з тим, характеристики матеріальних та нематеріальних ресурсів вітчизняних ВНЗ не завжди дозволяють реалізувати наявні можливості університетів на міжнародному рівні. Роль держави полягає у розробці та реалізації національної програми щодо цілеспрямованого розвитку декількох університетів України (наприклад десяти) за напрямом підвищення їх конкурентоспроможності до загальноєвропейського рівня. У якості прикладу змісту та практики реалізації відповідної програми слід звернути увагу на досвід Китаю в опрацюванні та забезпеченні функціонування проектів 211 та 985 (забезпечення лідерства університетів на глобальному ринку освітніх послуг).

Список літератури

1. Лозовий В.С. Україна на міжнародному ринку освітніх послуг вищої освіти: Аналітичне записка [електронний ресурс] / Лозовий В.С. // Національний інститут стратегічних досліджень. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1695/>

2. Роль університетів в економічному розвитку міст, регіонів, країни [електронний ресурс] / (авт. тексту уч-ки III Національного форуму «Бізнес і університети» 22.10.2015). – Режим доступу: http://csr-ukraine.org/wp-content/uploads/2015/12/forum_publ_all_bezpolos_print.pdf

3. Kelly U. The impact of universities on the UK economy / Ursula Kelly, Emeritus Iain McNicoll, James White. – London: Woburn House, 2014. – 36 p.

4. World University Rankings 2016-2017 [Electronic resource] / Rankings // Times Higher Education. – Access Mode: https://www.timeshighereducation.com/world-university-rankings/2017/world-ranking#!/page/32/length/25/sort_by/rank/sort_order/asc/cols/stats